

Türk İslâh Evleri

Doç. Dr. Halûk YAVUZER*

Çocukluktan erişkenliğe geçiş dönemi olan, biyolojik kaynaklı, toplumsal ve duygusal patlamaların egemen olduğu ergenlik dönemi, insan yaşamında önemli aşama olarak dikkatimizi çeker. Hızlı gelişim ve yakın çevreye uyum savaşımı içinde bulunma sonucu, ergende davranış bozukluğu ve anti-sosyal vaziyet alışlar görülebilir. Kısaca, ergenlik dönemi, intihar ve suçluluk olaylarının yoğun olarak görüldüğü bir dönemdir. Bu bireysel özelliklerin yanında, yöresel ve toplumsal örf ve adetlerin, bu evrede daha etkin olması sebebiyle, gencin suça daha kolay başvurduğu görülür.

Bu nedenle, özellikle çocuk suçluluğunda, «İyi edicilik» ve «Yeniden eğitim» çalışmaları özel bir önem taşımaktadır. Ülkemizde bu çalışmalar, 11-15 ile 15-18 yaşlarındaki tutuklu ve hükümlü gençler için altı kentimizde kurulmuş Çocuk İslâh ve Ceza Evlerinde gerçekleştirilmektedir. Bu kurumlar; Ankara Kalaba Açık Çocuk Ceza ve İslah Evi, Elazığ Açık Çocuk Ceza ve İslâh Evi, Eskişehir Kapalı Çocuk Ceza Evi, Sinop Kapalı Çocuk Ceza Evi, İzmir Açık Çocuk Ceza ve İslâh Evi, Konya Kapalı Çocuk Ceza Evi'dir.

Sözü edilen bu kurumların tümünde temel amaç, çocuğun yetenekleri doğrultusunda becerilerini geliştirmek ve onu bir meslek sahibi yapmaktır. Bu amaçla, başta Ankara, İzmir olmak üzere. Eskişehir, Elazığ ve Sinop illerindeki kurumlarda, kamu kuruluşlarına üretim yapan torna-tesviye, demir ve marangoz atölyeleri yer almaktadır.

Ülkemizde, Çocuk İslâh ve Ceza Kurumlarında «Yeniden eğitim» çalışmalarının temelinde, iş ve sanat eğitimi ile okul (diploma) eğitim ve öğretimi yer almaktadır. Kurumlarımızın hemen tamamında, en az iki sınıflık ilkokul olmasına karşılık, ortaokul ve lisenin bulunmaması nedeniyle, çocuklarımız dışardaki eğitim kurumlarından yararlanmaktadır. Bugün Ankara Ceza ve İslâh Evi'nden kurum dışındaki ortaokul ve liselere devam eden öğrenci sayısı ondörttür.

Sayın Prof. Şensoy, Ankara Çocuk Ceza ve İslâh Evi'nin infaz sistemini anlatırken, iki kısma ayrıldığını belirtmiştir. Bunlar, genel

*İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

kısımla, iş esası üzerine kurulmuş kısımdan ibarettir. 1941 tarihli ic yönetmeliğe göre, kuruma gönderilen küçük hükümlüler, önce sağlık muayenesine tabi tutulmaktadırlar. Muayeneden sonra, kuruma giren çocuk, atölyelerde on beş günden üç aya kadar gözlenir. Bu dönemde, bedensel ve ruhsal durumunun yanında izleyeceği öğretim programı da saptanır. Kısaca, Prof. Şensoy'a göre, Ankara Çocuk Islâh Evi'nde uygulanan «Uslandırma Yöntemi», çocuğa bir sanat öğretmek ve kendisine ilkokul diploması kazandıracak öğretim düzeyine kavuşturılmaktan ibarettir.*

Ankara Islâh evi, bugün küçük bir kent görünümünde olup, çocuk ve ergenlerin eğitim ve gelişimleri konusunda birçok olanağa sahip bulunmaktadır. Bugün, Ankara Kalaba Çocuk Ceza ve Islah Evi'nde iki sınıflı bir ilkokul, otomobil tamir atölyeleri, ekmek fırını, marangoz atölyesi, metal işleri atölyesi, sebze ekimi için bahçe, çiçek yetiştirmek için sera bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, aynı kurumdaki suçlu gençlerin enerjilerini boşaltabilmeleri fizyolojik açıdan gelişip, duygusal bakımdan rahatlayabilmeleri için kollektif oyun ve spor alanları mevcuttur.

Ankara'nın yanında, İzmir, Elazığ ve Eskişehir illerindeki kurumlarda da, kamu kuruluşlarına hizmet veren, döner sermayeli iş ve zanaat atölyeleri bulunmaktadır. Bu atölyeler, 1981'in altı ayı içinde kamu kurumlarına on bin ranza üretmiş bulunmaktadır. Hiç küçümsemeyecek olan bu rakamın, ülkemize olan katkısı açıktır. Suçlu gençler, bu kurumlarda üretici olmanın verdiği mutluluğun yanında, belirli bir zanaat ve iş dalında ilerleme olanağı bulmaktadırlar.

Sözü edilen atölyelerde, çoğunlukla ücretli olarak dışardan çalışan sivil ustalardan yararlanılmakta, zaman zaman yetişkin suçlu ustalar da çocukların meslek öğrenmelerine katkıda bulunmaktadır. Bu atölyelerin yanında çocuklar, kurum içinde yemek yapma, buluşuk yıkama, kurum temizliğine yardım ve resim gibi türlü faaliyetlerde aktif kılınmaktadır. Ayrıca gençler, boncuk, karton ve tahta malzemeyi kullanmak suretiyle kendi ilgi alanlarında el becerisine dayanan çeşitli hediyelik eşya üretmektedirler.

1980 yılında 230 hükümlü ve tutukluyu barındıran Eskişehir Çocuk Ceza Evi'nin çoğunluğunu 13-18 yaş grubu gençleri oluşturmaktadır. Her birinde 24 çocuğun çalıştığı marangoz ve metal işleri atölyelerinde ücretli olarak çalışan birer atölye şefi bulunmaktadır. Bu

*Şensoy, Prof. Dr. Naci : «Çocuk Suçluluğu - Küçüklük— Çocuk Mahkemeleri ve İnfaz Müesseseleri» Hukuk Fakültesi Mecmuası. Cilt XV. Sayı 1 İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1949.

atölyelerin yanı sıra ayakkabı tamir atölyesi, dikiş atölyesi, sebze ve çiçek yetiştirme, kurumun diğer çalışma alanları arasında sayılabilir. Bünyesinde okul bulunmayan Eskişehir Çocuk Ceza Evi'nde futbol, voleybol, basketbol ve hendbol gibi spor çalışmalarını gerçekleştirebilecek açık ve kapalı alanlar mevcuttur. Kurumda müdür dışında 23 personel, 22 gardiyan görevlidir.

Mart 1981 tarih itibariyle, ülkemizin tüm Çocuk Ceza ve Islâh Kurumlarındaki hükümlü çocuk sayısı 1469'dur. Bu çocukların 745'i Türk Ceza Kanunu'nun 55. maddesine göre; 715'i ise Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesine göre hüküm giymiş bulunmaktadır.

Toplam hükümlü kız adedi 9 olup, İzmir Çocuk Ceza ve Islâh Evi'nde bulunan bu suçlu kız çocukların 4'ü Türk Ceza Kanunu'nun 54. Maddesine göre, 5'i Türk Ceza Kanunu'nun 55. maddesine göre hüküm giymiş bulunmaktadır.

Bu rakamlardan da görüldüğü gibi 647 sayılı, cezaların infazı hakkındaki Kanunu, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine uygulanabilecek ceza ve tedbirlerle ilgili Hükmü, kurumlardaki suçlu genç sayısının artmasını engelleyen önemli bir faktör olmaktadır.

Ülkemizdeki Çocuk Ceza ve Islâh Kurumlarındaki suçlu gençlerin sorunlarına psiko-sosyal acıdan yaklaşacak uzman sayısında da belirli bir artış görülmüştür. 1972 yılında, ülkemizdeki tüm kurumlarda sadece 2 uzman çalışırken, 1981 yılında ülkemiz Çocuk Islâh ve Ceza Evlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanı, pedagog ve psikolog adedi 17'ye çıkmış bulunmaktadır. Halen, 33 açık kadronun olduğu saptanmıştır.

Yıllardan beri beklenen Çocuk Mahkemeleri Yasası, 7 Kasım 1979 tarihinde, Resmî Gazete'de yayınlanarak gerçekleşmiştir. Sözü edilen Yasa, 6 Kasım 1981 tarihinde çıkarılan «Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun» ile değişikliğe uğramış ve uygulama faaliyetine, uzman personel yetersizliği nedeniyle, Haziran 1982'de geçilmesi öngörülmüştür.

İlk Çocuk Mahkemesi 1899 yılında Birleşik Amerika'da, Chicago kentinde kurulmuştur. Bunu, İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Rusya ve İspanya'da kurulan Çocuk Mahkemeleri izlemiştir.

Bugün, yukarıda yazılı memleketlerden başka, diğer birçok ülkede, örneğin, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Birmanya, Seyian, Hindistan, Hollanda, Lüksenburg, Norveç, Fortekiz, Polonya, Yugoslavya, Pakistan, Japonya, Malezya ve Yeni Zelanda ile Arap ülkelerinde Çocuk Mahkemeleri mevcut bulunmakta, böylece Türkiye, halen Çocuk

Mahkemelerinin kurulmadığı, dünyanın nadir memleketleri arasında yer almaktadır.

Çocuk Mahkemeleri Yasası, psiko-sosyal ve pedagojik açıdan değerlendirildiğinde, getirdiği yeni hükümlerin umut verici ve sevindirici olduğu görülür.

Yasada, yasal cezai sınırın altındaki küçükler ayrı olarak değerlendirilmiş ve özel bazı önlemler getirilmiştir :

Madde 10 — Küçükler hakkında aşağıda yazılı tedbirler uygulanır.

1. Veliye, vasiye veya bakıp gözetmeyi üzerine alan akrabadan birine teslim.
2. Bakıp gözetmeyi üzerine alan güvenilir bir aile yanına yerleştirme,
3. Bu maksatla kurulmuş Çocuk Bakım ve Yetiştirme Yurtlarına veya benzeri resmî yahut özel kurumlara yerleştirme,
4. Genel ve katma bütçeli daireler, mahallî idareler, bankalar, İktisadî Devlet Teşekkülleri ve bunların ortaklıkları tarafından kurulmuş fabrika, müessese veya ziraat işletmeleri veya benzeri teşekküllerle işyerlerine yahut meslek sahibi bir usta yanına yerleştirme,
5. Resmî veya özel bir hastaneye veya tedavi evine yahut eğitimi güç çocuklara mahsus kurumlara yerleştirme.

Madde 11 — Fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmemiş olanlar hakkında kovuşturma yapılamaz ve ceza verilemez.

Ancak, fiili kanunen bir seneden ziyade hapis cezasını veya daha ağır bir cezayı müstelzim ise haklarında 10 uncu maddenin yazılı tedbirlerden biri uygulanır.

11 yaşını bitirmemiş küçükler hakkında, veli veya vasi yahut bakmakla yükümlü kimseler tarafından yeterli tedbir alınması halinde mahkemece diğer tedbirler uygulanmayabilir.

Yasada suçu işlediği zaman 11 yaşını bitirmiş olup, 15 yaşını doldurmamış olan küçükler şu şekilde değerlendirilmiştir:

Madde 12 — Fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmiş olup da, 15 yaşını doldurmamış olan küçükler hakkında 20 inci maddeye göre yapılan inceleme, ceza tertibini gerektirmiyorsa, Mahkemece 10 uncu maddede yazılı tedbirlerden biri uygulanabilir.

Aksi halde haklarında aşağıda yazılı ceza tâyin olunur.

1. İdam cezası yerine 15 sene ve müebbet ağır hapis yerine 10 seneden aşağı olmamak üzere hapis cezası verilir.
2. Diğer cezalar yarıya indirilir. Ağır hapis cezaları hapse çevri-

lır. Ancak, bu fıkranın tatbiki suretiyle hükmolunacak cezalar her fiili için 7 seneden fazla olamaz.

3. Kamu hizmetlerinden yasaklılık ve genel güvenlik gözetimi altına alınmak cezaları uygulanmaz.

Bu hükümlükler tekerrüre esas olamaz. İçtimai halinde Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümleri uygulanır.

Fiili işlediği zaman 15 yaşını bitirmeyen sağır-dilsizler hakkında kovuşturma yapılamaz, bunlar hakkında 10 uncu maddede yazılı tedbirlerden biri uygulanır.

Çocuk Mahkemeleri Yasası, ceza ve önlem uygulanmasından önce, Batı toplumlarında olduğu gibi sosyal hizmet uzmanları kanalıyla suçlu çocuğun yakın çevre koşullarının incelenmesini öngörmektedir.

Günümüzde, İngiliz Çocuk Mahkemeleri, suçlu gençlerin yargılama aşamasında Eğitim Servisi, Probation Servis ve Sosyal Hizmet Servisi uzmanlarının önçalışmalarından yararlanmakta ve çocukları bu uzmanların önerileri doğrultusunda Yeniden Eğitim Kurumlarına göndermektedirler. Çocuk Mahkemeleri Yasamızın 20 inci maddesinin aynı yaklaşım içinde olduğu görülür :

Madde 20 — Bu Kanunda gösterilen ceza ve tedbirlerin uygulanmasından önce küçüğün işlediği suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yönünden bedeni, akli ve ruhi durumu mütehasıs kimselere tesbit ettirilir.

Ceza ve tedbirin uygulanmasından önce gerekirse küçüğün aile, terbiye, okul durumu, gidişatı, içinde yetiştiği ve bulunduğu şartlar veya bunlar gibi gerekli görülen sair hususlar Çocuk Mahkemelerinde görevlendirilmiş olan sosyal hizmet uzmanları veya yardımcılarını veya pedagoğ veya psikoloğ veya psikiyatır gibi uzmanlar marifetiyle araştırılır. Çocuk Mahkemelerinde görevlendirilmiş olan bu personelin iş durumlarının müsait olmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında bir engel bulunması, ya da atama yapılmamış olması hallerinde Çocuk Mahkemeleri bu araştırmanın yapılması için resmi veya özel kurum ve kuruluşlarda çalışan bu tür uzmanları, bunların da bulunmaması halinde bu araştırmayı yapabilecek nitelikte olan kimseleri görevlendirir.

Yukarıdaki fıkralar gereğince yapılan araştırma ve inceleme sonucu gerekirse küçüğün bir müşahade merkezinde müşahade altına alınmasına da karar verilebilir.

Çocuk Mahkemeleri Yasası, hükmedilmiş cezası ertelenmiş olan küçük çocukların üç yıla kadar gözetim altında bulundurulmasına ka-

rar verilebileceğini hükme bağlamış bulunmaktadır. 29 uncu ve 30 uncu maddelerde görüleceği gibi bu gözetim işleminin gerçekleştirilebilmesi için resmi ve özel kurumlarda çalışan pedagog, sosyal hizmet uzmanı ve sosyal yardımcıları «Gözetim Delegesi» olarak görevlendirilebilmektedirler.

Madde 29 — İşlediği suçtan dolayı hakkında 10 uncu maddede yazılı tedbir uygulanmış veya hükmedilmiş cezası ertelenmiş olan küçüğün 3 yıla kadar gözetim altında bulundurulmasına karar verilebilir. Bu takdirde küçüğe, veliye, vasiye veya bakıp gözetmeyi üzerine alan kimseye gözetim tedbirinin gayesi ve gerektirdiği hükümler haber verilir.

Gözetimin ne şekilde yapılacağı ve bu işlerde çalıştırılan kişilerin görevleri ile Çocuk Eğitim, İslah ve İnfaz İşleri Genel Müdürlüğü'nün çalışma şekli ve usulleri Adalet Bakanlığınca düzenlenecek bir yönetmelikle tesbit olunur.

Gözetim süresi kararda gösterilir.

Şartlı erteleme halinde gözetim en az deneme devresi sonuna kadar devam eder.

Görevliler :

Madde 30 — Bu Kanununun 20 nci maddesinin ikinci bendinde yazılı sosyal araştırma ve 29 uncu maddesinde yazılı gözetimi yapmak üzere Adalet Bakanlığı'nca her Çocuk Mahkemesine yeteri kadar öncelik sırasına göre sosyal hizmet uzmanı veya yardımcısı, pedagog, psikolog, psikiyatr atanır.

Çocuk Mahkemelerine atanan sosyal hizmet uzmanları veya yardımcılarını ile pedagog, psikolog ve psikiyatlara almakta oldukları aylıkların brüt tutarının yüzde ellisi oranında cdenek verilir.

Bu görevlilerin bulunmaması veya iş durumlarının müsait olmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında bir engel bulunması dahilinde bu gözetimi yapabilecek nitelikte olan kişiler görevlendirilir.

Sosyal hizmet konularında faaliyet gösteren resmi veya gönüllü kurumlar gözetimcilik yapabilecek kişilerin bir listesini her yılbaşında mahkemeye verirler. Hayırsever diğer kişiler de Mahkemeye başvurabilir. Mahkeme bunların ahlâki ve içtimai durumlarını inceledikten sonra seçtiği kişilerin isimlerini listeye kaydeder.

Çocuk Mahkemesi her zaman yukarıda yazılı kurum ve derneklerden aday göstermelerini isteyebilir.

Çocuk Mahkemeleri Yasa tasarısı bütünüyle ele alındığında, Yasanın ergeni ve çocuğu gelişim evresini dikkate alarak değerlendirildiği ve bu konuda bilimsel yaklaşımda bulunduğu görülür.

Suçlu bireyi zekâ, kişilik ve yakın çevre özelliklerini göz önünde tutarak değerlendiren Yasa; «Yasanın gösterdiği fiili işleyen birey suçludur.» şeklinde katı hükümden uzaklaşmakta ve konuya pedagojik bir yaklaşımla eğilmektedir.

Yasa ayrıca, bireysel farklılık ve suça neden olabilen çevresel etkenleri inceleyerek, «Yeniden Eğitim» konusunda diğer sosyal kurumlardan yararlanma yoluna başvurabilmekte, böylelikle potansiyel suç ortamını hazırlayan kötü koşulları ortadan kaldırabilmektedir.

«Ergen»i ve «Çocuk»u salt hukuksal kurallar içinde düşünerek cezalandırma yolunu seçmeyip, onları gelişim evrelerine uygun biçimde yeniden eğitmeyi amaçlayan Yasanın uygulama aşamasında rastlanabilecek zorlukların da zaman içinde çözümlenebileceği inancındayız.

Türk Eğitim Derneği Bilim Dizisi Yayını olan ve Dr. NİZAMETTİN KOÇ tarafından baskıya hazırlanan «ATATÜRK ve EĞİTİM» çıktı.

Fiyatı : 400 TL.
